

Klub Przyrodników

ul. 1 Maja 22, 66-200-Świebodzin
Konto: BZ WBK SA o/Świebodzin nr 28 1090 1593 0000 0001 0243 0645
tel./fax 068 3828236, e-mail: kp@kp.org.pl, <http://www.kp.org.pl>

Świebodzin, 22 czerwca 2015 r.

**Krajowy Zarząd
Gospodarki Wodnej
Warszawa**

Dotyczy: projekt Planu Zarządzania Ryzykiem Powodziowym dla RW Warty

W związku z projektem PZRP dla Regionu Wodnego Warty, przedstawiam następujące uwagi:

1. Plan szacuje wysokość średniorocznych strat powodziowych w regionie wodnym (przy nie zmodyfikowanej infrastrukturze przeciwpowodziowej) na ok. 65,6 mln zł. Plan proponuje nakłady na realizację działań technicznych w wysokości ok. 4200 mln zł, w tym do 2021 r. - 1300 mln zł, przy czym nie przedstawiono prognozy, w jakim stopniu realizacja tych inwestycji ograniczyłaby średnioroczne straty powodziowe (oczywiste jest jednak, że nie jest możliwe ograniczenie tych strat do zera). Przy takich proporcjach, sama tylko sensowność ekonomiczna PZRP wydaje się wątpliwa.
2. Przy opisie zbiornika Jeziorsko jako „podstawowe znaczenie w ograniczaniu ryzyka powodziowego w środkowym biegu rzeki Warty, w tym także w rejonie Poznania” warto uzupełnić, że zbiornik ten spowodował równocześnie znaczące negatywne oddziaływania na ekosystemy zalewowe (w tym lasy łęgowe i siedliska ptaków związane z wiosennymi rozlewiskami wód) w całym biegu Warty poniżej zbiornika, aż po jej ujście, dotyczące także całego kompleksu chronionych obszarów przyrodniczych. Oddziaływania te są przyczyną powszechnej w dolinie Warty, a trudnej do powstrzymania, degradacji lasów łęgowych.
3. Omówienie objęcia poszczególnych odcinków rzek formami ochrony przyrody wykazuje braki i nieścisłości, np. w odniesieniu do Drawy (objętej obszarami Natura 2000 po ujście, a w górnym biegu objętej także parkiem krajobrazowym i obszarem Natura 2000 Jeziora czaplineckie, Ostoja Drawska), Wełny (obszar Natura 2000 Dolina Wełny), pomija obejmujące odcinki rzek obszary chronionego krajobrazu i rezerваты przyrody. Powinno być w całości zweryfikowane i uzupełnione. Warto tu także wskazać na status Parku Narodowego Ujście Warty jako obszaru z tzw. Spisu Ramsar, ponieważ z faktem tym wiążą się zobowiązania międzynarodowe Polski jako sygnatariusza Konwencji Ramiarskiej.

4. W analizie problemów:

- a) Retencja zlewni Warty rzeczywiście powinna być zwiększona, ale główną składową retencji jest retencja dolinowa i retencja w utworach torfowych, a nie retencja zbiornikowa. Te same komponenty powinny priorytetowo zostać wzmocnione poprzez renaturyzację dolin rzecznych i odtworzenie warunków wodnych gleb torfowych.
- b) Problemy zabudowy na obszarach zagrożonych powodzią oraz na obszarach zagrożonych skutkiem awarii wałów nie ograniczają się do obszarów o gęstej urbanizacji; dotyczą także lokalizowanej na takich obszarach zabudowy rozproszonej na terenach rolniczych;
- c) Identyfikowane w PZRP „zagrożenia” związane z rejonem Ujścia Warty są właśnie czynnikami, które decydują o wartościach przyrodniczych Ujścia Warty, w tym o istnieniu Parku Narodowego Ujścia Warty. W szczególności:
 - *Cofka Odry do Warty i utrzymujące się przez długi okres wysokie stany wód, czasem uniemożliwiające spłynięcie wody powodziowej lub pochodzącej z zlewni Warty – to właśnie czynniki decydujące o powstawaniu i utrzymywaniu się wiosennych rozlewisk wody nad dolną Wartą – kluczowych dla ptaków;*
 - *Zniszczenia budowli regulacyjnych (ostrogi, tamy równoległe, opaski brzegowe) Dolnej Warty i Noteci powodują na dolnej Warcie „ucieczkę” wody z głównego koryta w kierunku Parku Narodowego Ujście Warty (Słońsk), co powoduje wypływanie w głównym korycie rzeki i spowolnienie nurtu, co z kolei utrudnia odpływ lodów i powoduje coroczne zatory lodowe i powodzie – ta „ucieczka wody” z Warty to podstawowe źródło zasilania w wodę terenu parku narodowego,*

W związku z powyższym, nie można zgodzić się z konkluzjami o konieczności przyspieszania spływu lodów, usuwaniu zadrzewień i zarośli z międzywala w parku narodowym, odbudowy urządzeń regulacyjnych, ponieważ działania takie doprowadziłyby do niedostatecznego zasilania terenu parku narodowego w wodę, a to naruszałoby m. in. międzynarodowe zobowiązania Polski, zarówno wynikające z prawa UE jak i z Konwencji Ramsarskiej.

- d) Zupełnie nieprawdziwe jest wskazywanie (karta zlewni), że na Drawie „*drzewa i zakrzaczenia (...) znacznie utrudniają spływ wód powodziowych, a usuwanie roślinności napotyka na trudności z uwagi na teren (...) Drawieńskiego Parku Narodowego, a także na rzece Drawie na poligonie wojskowym*”. Z Drawy ani z jej sąsiedztwa na terenie DPN nie są usuwane żadne drzewa, w tym w całości pozostawiany jest rumosz drzewny w korycie rzeki, a nie powoduje to zupełnie żadnego zagrożenia powodziowego, ani nawet nie wzmacnia wylewów na przylegających do Drawy terenach leśnych - występują tylko w niektórych latach wiosenne zalewy aluwialnych lasów łęgowych wskutek wysokich stanów wód związanych z roztopami, ale nie następuje żadne podpiętrzanie na zatorach drzewnych. Ani na terenie DPN, ani na odcinku poligonu wojskowego, ani na większości innych odcinków Drawy, w sąsiedztwie tej rzeki nie występują żadne elementy, które musiałyby być chronione przed powodzią. Nieprawdziwe jest wskazywanie, iż zagrożeniem jest „brak szczegółowych zasad i procedur współpracy z Parkami Narodowymi i osobno z poligonem wojskowym dotyczących właściwego utrzymania odcinków rzek na ich terenie”, gdyż na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego ani poligonu wojskowego nie występują żadne potrzeby wykonywania działań utrzymaniowych. To właśnie naturalne procesy hydromorfologiczne Drawy, w tym kształtowanie przez naturalną dynamikę rumoszu drzewnego, a nie modyfikowane przez żadne prace utrzymaniowe, są podstawą wartości przyrodniczych Drawieńskiego Parku Narodowego!

- e) Zgadając się z potrzebą przebudowy systemów melioracyjnych na wielokierunkowe, nie zgadzamy się z tezą o potrzebie „odtworzenia systemów melioracji” – odtwarzanie systemów odwadniających bez umożliwienia zatrzymywania wody byłoby z punktu widzenia retencji zlewni i ochrony przed powodzią niekorzystną zmianą w porównaniu z nie funkcjonującymi systemami melioracji odwadniających;
 - f) Mitem wydaje się upatrywanie zagrożenia powodziowego w *powalonych drzewach na Warcie, Noteci i Prośnie* – na rzekach tej wielkości rumosz drzewny zwykle nie jest w stanie utworzyć zatorów tamujących przepływ wody. Ponadto, obserwacje z rzek z których nie usuwa się powalonych drzew, wskazują że wpływ rumoszu drzewnego na stany wód i ew. zalewy terenów przyległych jest niewielki, wbrew często głośzonym tezom.
 - g) Regulacje i utrzymanie rzek nie zawsze sprzyjają ograniczaniu ryzyka powodziowego. W niektórych sytuacjach prace regulacyjne i utrzymaniowe mogą rzeczywiście umożliwić szybszy przepływ wody przez tereny wrażliwe (np. węzły miejskie), ale regulacje i utrzymywanie rzek na terenach nie zurbanizowanych przyczyniają się raczej do zwiększenia, a nie zmniejszenia ryzyka poniżej, gdyż ograniczają retencję dolinową i korytową, przyspieszając spływ wody na tereny niżej położone.
5. W priorytetach działań:
- a) Odtwarzanie retencji na terenach leśnych i rolnych powinno w całej zlewni Warty otrzymać priorytet wysoki. Na tym terenie elementy retencji tych zlewni, w szczególności ekosystemy mokradłowe oraz siedliska wilgotne i bagienne zarówno w lasach jak i wśród użytków rolnych, zostały bardzo silnie zubożone;
 - b) Podobnie, wysoki priorytet powinna otrzymać renaturyzacja cieków, które w zlewni Warty są bardzo silnie zniekształcone.
 - c) Priorytet średni należałoby natomiast nadać retencji zbiornikowej (budowie zbiorników retencyjnych), które powinny być realizowane tam, gdzie odbudowa retencji na terenach rolniczych i leśnych oraz retencji dolinowej wskutek renaturyzacji cieków i ich dolin okaże się niewystarczająca;
 - d) Regulacje i prace utrzymaniowe rzek i potoków powinny otrzymać priorytet średni. Poza odcinkami przebiegającymi przez tereny wrażliwe, prace te zwykle skutkują ubytkiem naturalnej retencji;
6. Cennym elementem projektu PZRP są założenia dotyczące opracowania programu renaturyzacji Kotliny Koninsko-Pyzderskiej oraz Doliny Noteci, a także założenia odsunięcia obwałowań Warty w rejonie Dąbroszyna.
7. Projekt PZRP dla zlewni Warty nieprawidłowo posługuje się pojęciem „środków nietechnicznych”. Działania polegające np. na zwiększaniu rozstawu wałów i odzyskiwaniu w ten sposób retencji dolinowej to typowe działania techniczne, mimo że są zwykle korzystne dla środowiska. Projekt w kilku miejscach błędnie klasyfikuje takie działania jako „nietechniczne”.
8. Wydaje się, że projekt PZRP dla tego regionu wodnego został zbudowany niezgodnie z ideą planowania zarządzania ryzykiem powodziowym. Nie użyto to podejścia *up-down*, polegającego na identyfikacji i priorytetyzacji problemów na podstawie analizy ryzyka powodziowego, a następnie poszukiwania rozwiązań tych problemów, zaczynając od problemów najbardziej priorytetowych, lecz zastosowano podejście *down-up*, wychodząc de facto od listy „zamierzeń inwestycyjnych” rozmaitych podmiotów, próbując następnie

selekcjonować te zamierzenia pod kątem zgodności z celami zarządzania ryzykiem, ale nie pod kątem znaczenia dla osiągnięcia tych celów – przy czym „metodą selekcji była raczej „wiedza ekspercka” niż modelowanie hydrologiczne, które mogłoby obiektywnie i mierzalnie określić wpływ tych inwestycji na ryzyko powodziowe.

W konsekwencji, koncepcja zarządzania ryzykiem powodziowym przedstawiona w tym PZRP została nadmiernie zdominowana przez rozwiązania techniczne; a priori przyjęto, że rozwiązania nietechniczne będą traktowane tylko jako komplementarne i uzupełniające.

W konsekwencji, w przeciwieństwie do niektórych innych projektów PZRP, plan dla regionu Warty w znacznym stopniu bazuje na „tradycyjnym” i naszym zdaniem błędnym podejściu do zarządzania ryzykiem powodziowym – uznającym regulacje rzek i budowę zbiorników retencyjnych za panaceum na problemy powodziowe i uznającym, że ochrona przeciwpowodziowa powinna być nadrzędna nad interesami środowiska i musi być dla tego środowiska szkodliwa. Wśród rekomendowanych działań dominują działania niekorzystne środowiskowo. W bardzo niewielkim stopniu plan odwołuje się do działań nietechnicznych, w minimalnym zakresie rekomenduje np. stosowanie w miastach mobilnych systemów ochrony przeciwpowodziowej. Stopień „proekologiczności” przedstawionej w tym planie koncepcji jest wyjątkowo niski i negatywnie wyróżnia ten plan na tle innych PZRP.

Konsekwencją zastosowanego podejścia, polegającego na sztucznym dopasowaniu istniejących już wcześniej zamierzeń inwestycyjnych do zidentyfikowanych obszarów problemowych ryzyka powodziowego, jest uderzający brak logiki niektórych rekomendowanych rozwiązań, podkreślony danej w uwagach szczegółowych do poszczególnych obszarów priorytetowych. Także ten fakt negatywnie wyróżnia rozważany PZRP na tle niektórych innych projektów PZRP, przedstawiających koncepcje, jeśli nawet nie zawsze słuszne merytorycznie, to przynajmniej spójne logicznie.

9. W obszarze problemowym Częstochowa, jeśli proponuje się generalnie ochronę przez obwałowania, to nie jest jasne, w jakim celu towarzyszyć im ma regulacja długiego odcinka rzeki. Znacznie korzystniejsze środowiskowo, a podobnie efektywne przeciwpowodziowo, byłoby pozostawienie w maksymalnie szerokim międzywalu rzeki nieuregulowanej, co najwyżej kierowanej tak by nie zagrażała rozmyciem wałów.
10. W obszarze problemowym Drezdenko: celowość budowy zbiornika retencyjnego na rzece Miała jest nieprzekonująca. Zagrożenie powodziowe w Drezdenku pochodzi głównie od Noteci i wpływ rzeki Miała jest ograniczony, tym bardziej że rzeka ta odwiana zlewnię piaszczystą o niskim spływie powierzchniowym, a ewentualne stany wezbraniowe są buforowane przez naturalne jeziora. Zbiornik retencyjny, w rzeczywistości zamierzony jako rekreacyjny, nie zapewni istotnej rezerwy powodziowej. Zaproponowane rozwiązania dla tego HOT SPOT są nietrafne.
Istotnym elementem ochrony Drezdenka powinny być mobilne systemy ochrony przed powodzią
11. W obszarze problemowym Golina: zasadnym kierunkiem docelowym jest renaturyzacja Kotliny Konińsko-Pyzderskiej, w tym przesiedlenia i modernizacje budynków. Przy założeniu takiej renaturyzacji i funkcjonowania polderu Golina, niekorzystne środowiskowo ingerencje w koryto Warty tak bagrowanie jak odbudowa regulacji) mogą okazać się już niepotrzebne.
12. W obszarze problemowym Górna Noteć:

- a) Ocena ryzyka (mapa heksagonów) nie potwierdza wysokiego ryzyka, a świadczy raczej, że ryzyko jest generalnie niskie z kilkoma punktami ryzyka wysokiego na obszarach zurbanizowanych. To te miejscowości, a nie cała Dolina Górnej Noteci (zajęta głównie przez nie wymagające ochrony grunty rolne) powinny być wskazane jako HOT SPOTY.
 - b) W konsekwencji, koncepcja zarządzania ryzykiem powinna mieć charakter ochrony skoncentrowanej na obszarach zurbanizowanych;
 - c) Niewłaściwym rozwiązaniem jest więc regulacja / odbudowa regulacji całych długich odcinków Noteci.
 - d) Rozwiązanie problemu powinno skupić się na przeprowadzeniu wód przez obszary zurbanizowane, przy dopuszczeniu ich wylewów na tereny rolnicze.
13. W obszarze problemowym Gorzów Wlkp.: Wskazywanie, jako rozwiązania problemów Gorzowa Wlkp. konieczności odbudowy regulacji Warty na długości niemal 200 km, oraz regulacji Noteci w odległości ponad 200 km od Gorzowa, wydaje się absurdalne. Wskazywane przez Autorów jako zaleta pogłębienie się rzeki po odbudowie regulacji spowodowałoby niekorzystne konsekwencje dla środowiska: spadek retencji dolinowej wskutek zaniku wiosennych rozlewisk wody (a w dolinie Warty są to b. ważne siedliska ptaków), zanik mokradel przyrzecznych. Niezrozumiałe jest natomiast dlaczego Autor koncepcji uważa że podwyższanie wałów spowodowałoby spadek retencji dolinowej.
14. W obszarze problemowym Kalisz:
- a) Bardzo niekorzystny środowiskowo zbiornik Wielowieś Klasztorna powinien być zrealizowane jako zbiornik suchy / poldery. Jak podano, to rozwiązanie alternatywne zapewni ochronę przeciwpowodziową, W PZRP powinno więc być rekomendowane, jako stanowiące najkorzystniejszą środowiskowo alternatywę.
 - b) Zamiast niekorzystnego środowiskowo zbiornika Nedzarzew powinien być wybrany wariant mobilnych systemów ochrony przeciwpowodziowej, które w ogóle w ochronie Kalisza powinny mieć szersze zastosowanie.
15. W obszarze problemowym Kostrzyn-Słońsk: Zaproponowane rozwiązania są zupełnie nietrafne, ponieważ spowodowałyby „ochronę” przed powodzią obszaru tzw. Basenu Słońskiego, czyli centralnej części parku narodowego Ujście Warty, dla której powódzie są zjawiskiem korzystnym i koniecznym, kluczowym dla walorów przyrodniczych Parku.
16. W obszarze problemowym Poznań-Luboń: Wskazywanie, jako rozwiązania problemów Poznania, regulacji 250 km odcinka Warty, w tym także daleko poniżej Poznania, jest absurdalne, a w dodatku z samego opisu wynika, że ma służyć poprawie parametrów drogi wodnej (po co, jeśli dla turystyki obecne parametry są wystarczające, a do innych celów praktycznie nie jest używana?. Ani zbiornik Uzarzewski, ani seria zbiorników o porównywalnej pojemności w dolinie Cybiny prawdopodobnie nie będą mogły być zrealizowane ze względu na przepisy dot. obszarów Natura 2000. Z mapy heksagonów zagrożenia wynika jednak, że zagrożenie od Cybiny jest niskie i bardzo niskie, potrzeba planowania takich zbiorników nie wynika z przesłanek ryzyka powodziowego.
17. W obszarze problemowym Warta: walory przyrodnicze Jeziorska, zarówno obszaru Natura 2000 jak i rezerwatu przyrody, są zależne od rozwoju delty w cofce zbiornika. Wychwytywanie osadów we wcześniejszym zbiorniku osadowym wpłynie negatywnie na procesy decydujące o wartościach przyrodniczych cofki. Lepszym rozwiązaniem są okresowe prace utrzymaniowe utrzymujące drożność wpływu Warty do zbiornika, jednak nie uniemożliwiające rozwoju stożka napływowego.

18. W obszarze problemowym Wielień:

- a) Trafność diagnozy o zagrożeniu powodziowym powodowanym „sporadycznym tylko usuwaniem roślinności wodnej” z Noteci jest wątpliwa. W Noteci na wysokości Wielenia nie rozwija się bujna roślinność wodna;
- b) Wydaje się, że zaproponowany wariant techniczny służy bardziej żegludze, niż ochronie przeciwpowodziowej; zastrzec tu należy, że o ile Notec będzie rozwijać się jako turystyczna droga wodna, to do wykorzystania turystycznego jej obecne parametry są wystarczające; natomiast rozbudowa drogi wodnej do wyższej klasy nie wydaje się uzasadniona;
- c) Lepszy i skuteczniejszy przeciwpowodziowo wydaje się wstępnie zaproponowany „wariant alternatywny” i wnosimy, by to on był wariantem rekomendowanym;
- d) Istotnym elementem ochrony Wielenia powinny być mobilne systemy ochrony przed powodzią.

19. Zasadniczo sprzeczne z ideą planowania zarządzania ryzykiem powodziowym jest zamieszczenie w PZRP listy planowanych inwestycji przeciwpowodziowych których zasadność i potrzeba nie wynika z zastosowanego wnioskowania planistycznego, a które zestawione zostały wyłącznie na podstawie „życzeń” interesariuszy, bądź to zgłoszonych do Masterplanów bądź to bezpośrednio do PZRP.

Wskazać tu należy, że Masterplany nie mogą być w ogóle traktowane jako jakiegokolwiek plany, są bowiem także tylko zestawieniami życzeń i zamiarów inwestycyjnych rozmaitych podmiotów, wstępnie ocenionych pod kątem ewentualnych oddziaływań środowiskowych, w tym w szczególności pod kątem oddziaływania na cele środowiskowe dla wód. Podobnie, z faktu zgłoszenia inwestycji do PZRP przez interesariuszy, nie wynika wcale, że inwestycja ta jest potrzebna do właściwego zarządzania ryzykiem powodziowym.

Listy takie zostały w PZRP zamieszczone jako załączniki 10.4-10.7, a także zamieszczone w kartach poszczególnych zlewni. Ujęte na nich przedsięwzięcia nie zostały zweryfikowane modelowaniem hydrologicznym co do ich znaczenia dla ryzyka powodziowego, jak również nie dotyczą one obszarów priorytetowych, a niekiedy nie mają w ogóle wpływu na obszary ujęte w ocenie ryzyka.

Na listach znajdują się także przedsięwzięcia, których możliwość realizacji została już zweryfikowana negatywnie – np. zbiornik retencyjny Lutynia, dla którego wydana już została ostateczna i potwierdzona decyzja środowiskowa odmawiająca zgody na realizację przedsięwzięcia.

Listy te powinny być usunięte z planu; nie mogą sugerować, że ujęte na nich inwestycje są elementem planu.

20. W odrębnym piśmie przedstawiłem uwagi o charakterze ogólnym, dotyczące wszystkich projektów PZRP. Należy odnosić je także do omówionego tu planu.

z poważaniem